

Za svobodo domovine

Nedeljsko jutro. Od vsepovsod prihajajo vlaki z vojaki. Janez stoji in premišljuje. Ali bo še kdaj videl svojo domovino? V duhu vidi svojo domačo hišo in v njej drago svojo mater z objokanimi očmi. O, domovina, zakaj te tepta krviželjni tujec? Ne, ne bo se boril proti lastnim bratom...

Iz teh misli ga zdrami osorni poročnikov glas. Vojaki se zbero in odmarširajo. Ob Savi se bije srdit boj med Srbi in Avstrijci. Tudi 30. polk, v katerem je Janez, napada. Krogle švigajo sem in tja. Vojak, ki je pri Janezu, omahne. Zadel ga je krogla.

Zopet žrtev, nepotrebna žrtev, saj je padli vojak — Jugoslovan. Janez oprezuje, kako bi mogel preiti k Srbom. Kmalu se mu nudi taka prilika in splazi se mimo straž. Tu ga javijo poveljniku. Ko mu Janez pove, da je Jugoslovan in da bi se rad boril ob njihovi strani proti zatiralcem svoje domovine, ga častnik sprejme v srbsko vojsko.

Srbi so se morali umakniti proti Šabcu. Ponoči je. Janez je na straži. Tedaj začuje rahlo šumenje. Posluša. Nič. O, pač! Nekaj se je premaknilo. Janez vpraša: »Kdo je?« V odgovor zagrmí strel. Krogla mu švigne mimo glave. Janez prime za puško, tedaj dobi silen udarec s puškinim kopitom po glavi. Pade. Okoli njega le še šumi, šumi... Potem pa nič več.

Ko se zbudi, opazi, da je nedaleč od avstrijskega tabora. Sovražnik ga je imel pač za mrtvega, zato ga je pustil kar tam, kjer se je pod udarcem zgrudil. Naenkrat prisluhne. Začuje jok, stok, krik. Obide ga groza. Pa privlečejo iz šotorov vojaki starčke, otroke in žene ter jih obesijo na drevesa. Janezu zastaja kri po žilah, oči se mu bliskajo. O, nemoč! Kaj je napravil ta ubogi narod, da ga tako trpinčijo?...

V srbskem taboru je zelo nemirno. Poraz za porazom. Janez sedi ves zamišljen pri ognju. Tedaj pride ukaz, da se morajo Srbi umakniti preko albanskih gora. In vojska se napoti na Golgoti. Prebivalstvo beži z njimi v gore. Od daleč se sliši gmenje topov, kakor poslednji pozdrav domovine.

Vojaki bredejo po blatu. Ob poti stoji starček in se opira na palico. Zagleda ga poveljnik. »Naj blagovoli Vaše Veličanstvo sesti v voz,« reče. Kralj truden sede na trdo desko. Vojaki ga pozdravljajo. Janez koraka molče po blatu. Njegove misli so v domačem kraju. Že visoko v gorah so.

Sneg naletava. Kmalu se spremeni v gost metež. Sami blede in koščeni obrazi, v katere je trpljenje zarezalo globoke črte. Vsak trenutek se zgrudi kateri. Vojak poleg Janeza od izmučenosti omahne v sneg in zasanja večni sen. V zraku žalostno zakraka črna ptica...

Kdaj bo konec temu trpljenju? Počasi se zibljejo črne sence po poti. Pa glej! Tam se je nekaj zablščalo. Še enkrat. Morje! Ta sladka beseda napravi vojake zopet čile. Morje, po katerem so tolikanj hrepeneli, se jim kaže tu v vsej svoji krāsoti. —

Na solunski fronti. Z neodoljivo silo, brezprimernimi žrtvami in s trdnim zapenjam v končno zmago prodira zavezniška vojska v zasedeno Srbijo. Sovrag že doživlja poraz za porazom. In končno — zmaga. Sovražnik je pobit, premagan, na tleh. Svoboda, svoboda...

Janez sedi doma v krogu svoje družine in pripoveduje vse te dogodke. Njegova deca ga verno posluša, ponosna nanj, saj je pripomogel k združitvi vseh Jugoslovanov v svobodno, edinstveno in lepo Jugoslavijo. Poslušajmo ga tudi mi: »Mladina, ti naše upanje in naš ponos! Vate polagamo vse nade za srečno bodočnost domovine. Spominjaj in klanjaj se vedno žrtvam, ki so padle v borbi za Jugoslavijo, predvsem pa se spominjaj kralja — Mučenika, Aleksandra I, Zedinitelja, ki je daroval svoje življenje za srečo nas vseh!«

Živko Rapé

* * *

Vrnitev

Pozdravljen bodi, domek moj,
spomin mladosti moje,
priromal k tebi sem nocoj,
pred duri stopil tvoje.

Popotoval sem okoli sveta
in tuje videl slave,
spoznal: najboljšje je doma,
v naročju očetnjave.

Zivan Z.

* * *

Prvi dan v šoli

Dolge dni se nisva
videli nikoli,
zdaj spet z drugo Vero
skup sediva v šoli.

Hitro je minulo
počitniško vrvenje,
spet se treba bo učiti
za šolo in življenje...

Sonja Podbojeva